

MOŽNOSTI DIAGNOSTIKY CELIAKIE V BIOPTICKEJ PRAXI

Makovický Pe.¹, Makovický Pa.², Maxová M.³

¹Czech University of Life Sciences, Praha

²Slovenská poľnohospodárska univerzita, Nitra

³Institut klinické a experimentálnej medicíny, Praha

Súhrn

Celiakia je častou príčinou neprospievania detí, ale vyskytuje sa aj u dospelých. Ochorenie je poddiagnostikované, čo sa nevzťahuje len na populáciu Slovenskej a Českej republiky. Ide o atypickú celiakiu s extraintestinálnou symptomatológiou. Táto ostáva rozpoznávaná často až po relapse. V snahe vyhľadávania rizikových skupín s atypickou formou celiakie hľadajú sa alternatívy a kombinácie rôznych možností. V klinickej praxi sa preferuje možnosť ranej diagnostiky, teda už v iničiálnom štádiu ochorenia. V práci sa venujeme diagnostike celiakie v bioptickej praxi. V súbore 40 novo diagnostikovaných pacientov bola vybratá skupina 20 detí s typickou a 20 dospelých s atypickou celiakiou. Všetci pacienti boli odborne vyšetrení. Deti a adolescenti mali typické príznaky klinicky svedčiace pre celiakiu. Populácia dospelých bola vyšetovaná opakovane. Bola odobratá krv na detekciu antiendomýziálnych protilátok a po potvrdení jej pozitivity boli biopticky odobraté vzorky z duodena. Vzorky boli odoslané na histopatologické vyšetrenie so záverom celiakie. Zo subjektívneho hľadiska niet rozdielov medzi výsledkami a rozdiely sú len v klinickej manifestácii ochorenia. S cieľom zvýšiť diagnostiku celiakie sú v práci popísané možnosti, ktoré ostávajú v kompetenciách patológov. Hlavným cieľom predloženej práce je včasná komplexná diagnóza celiakie, tak typickej, ako aj atypickej formy. Ide o screening formou sérových protilátok, histochemiu, imunohistochemiu a elektrónovú mikroskopiu. V jednotlivých kapitolách sú uvedené rôzne názory na diagnostiku celiakie, včítane našich vlastných odporúčaní pre bioptickú prax.

Kľúčové slová: bezlepková diéta – celiakia – diagnostika – lepok – malabsorpčný syndróm – tenké črevo

Summary

Diagnostic Possibility of Celiac Disease in Bioptic Practise

Celiac disease is frequently a reason for the poor health children, but it also occurs in adults. This disease remains underdiagnosed, and not only in the Slovak and the Czech Republic populations. This is atypical celiac disease with extraintestinal symptomatology. This persistence is often recognized only after relapse. With regard to seeking out risk groups with atypical forms of the disease, there is the possibility of looking for various alternatives and combinations. Early diagnosis is possible and is preferred in clinical practise in the initial stage of the disease. In this work attention is given to the diagnostics of celiac disease in bioptic practise. A group of 40 newly-diagnosed patients – 20 children with typical and 20 adult patients with atypical celiac disease – was selected. All the patients were examined by an expert gastroenterologist. Children and adolescents had typical symptoms, which were clinically expressed as celiac disease. Nevertheless, adult populations were repeatedly investigated without definitive diagnosis. Blood samples were taken for antiendomysial antibody detection, and after a positive result a biopsy of the duodenum was performed. Samples sent for histopathological examination were returned with the diagnostic conclusion of celiac disease. From a subjective point of view, there are no distinctions between the results, and some distinctions exist only in the clinical manifestations of the disease. With a view to increasing the diagnosis of celiac disease, various possibilities are described in this work, possibilities which remain within the specialty of pathology. The basic objective of this study was early, complex diagnosis of celiac disease in its typical and also atypical form. Among the methods are screening antibodies, histochemistry, immunohistochemistry and also electronmicroscopy. In selected parts of the work we present various considerations on the diagnosis of celiac disease, including our own recommendations for bioptic practise.

Key words: gluten-free diet – celiac disease – diagnostics – gluten – malabsorption syndrome – small bowel

Čes.-slov. Patol., 45, 2009, No. 1, p. 14–18

Celiakia je zápalové autoimunitné ochorenie tenkého čreva s precitlivosťou na lepok (30, 37, 44). Ide o bielkovinový komplex, ktorý je lokalizovaný v povrchovej časti obilninového zrna. Lepok je obsiahnutý prirodzene v mnohých produktoch, ako aditívum v širokej škále potravinárskych výrobkov a aj vo farmaceutikách. Pokiaľ nie je tento z potravy úplne vylúčený, dochádza u vnímavých, resp. predisponovaných osôb k vyčerpaniu imunitného systému. Klinicky sa celiakia manifestuje v širokej škále symptómov a rozlišuje sa viacerými foriemi ochorenia (1, 12, 43). Histopatologicky sú hlavným prejavom zápalové zmeny sliznice tenkého čreva s atrofiou klkového reliéfu. Ide o typické, ale nie špecifické zmeny s remisiou po nasadení jedinej kauzálnej terapie, spočívajúcej v prísnej bezlepkovej diéte (9, 14, 45).

Ochorenie bolo v minulosti považované skôr za raritné. V súčasnosti to neplatí, ale stále ostáva rozpoznávané až vo floridnom štádiu a neskoro. V početných domácich a aj zahra-

ničných literárnych odkazoch sa uvádza, že v klinickej praxi je poddiagnostikované (10, 13, 21, 24). Na jedného pacienta s typickou celiakiou pripadá niekoľko nediagnostikovaných s atypickou symptomatológiou. Prevalencia ochorenia sa podľa zahraničných literárnych údajov pohybuje okolo 1:100, 1:200 a 1:266 (15, 20). Vzhľadom k uvedenému má Slovenská a Česká republika v porovnaní s okolitými štátmi nízky počet diagnostikovaných pacientov. Podľa odhadu by nediagnostikované formy ochorenia mohli tvoriť skupinu až 70–80 % prípadov u dospelých (42). Ide o atypickú celiakiu, zväčša s extraintestinálnou symptomatológiou. Títo pacienti ostávajú vystavení rizikám neliečenej celiakie, z ktorého najväčším je incidencia malígneho lymfómu. Keďže celiakia sa vyznačuje interdisciplinárnym charakterom, je podľa nás vyhľadávanie rizikových skupín výzva pre všetky lekárske odbory. Je to celosvetový zdravotnícky problém, ktorý sa rieši vo vyspelých štátoch. Vychádzajúc zo súčasného stavu sme si pri koncepcii